

NGHIÊN CỨU PHÁT TRIỂN DU LỊCH Ở DẢI BỜ BIỂN THÀNH PHỐ ĐÀ NẴNG THEO HƯỚNG BỀN VỮNG

RESEARCHING ON SUSTAINABLE TOURISM DEVELOPMENT AT THE COASTAL AREA IN DANANG CITY

Lê Thị Phụng

Trường Đại học Sư phạm, Đại học Huế

Email: Phuong011285@gmail.com

Trương Phước Minh

Trường Đại học Sư phạm, ĐH Đà Nẵng

TÓM TẮT

Phát triển du lịch bền vững là xu thế chung của phát triển du lịch toàn cầu. Đặc biệt Thành phố Đà Nẵng với đường bờ biển kéo dài 70km, chạy dọc từ đèo Hải Vân đến điểm danh lam thắng cảnh nổi tiếng Ngũ Hành Sơn tạo thành một đường vòng cung bao quanh thành phố. Vì vậy để phát triển du lịch ở Thành phố Đà Nẵng một cách bền vững, thì việc nghiên cứu đánh giá tiềm năng và thực trạng phát triển du lịch ở dải bờ biển Thành phố Đà Nẵng là rất cần thiết, trên cơ sở đó đưa ra những giải pháp nhằm đảm bảo cân đối hài hòa cả ba mặt lợi ích: kinh tế - xã hội - môi trường đồng thời đẩy mạnh phát triển du lịch ở Thành phố Đà Nẵng.

Từ khóa: Thành phố Đà Nẵng; du lịch bền vững; bờ biển.

ABSTRACT

Sustainable tourism development is the trend of global tourism development. Especially, Danang has a 70km long coastline, running from the Hai Van Pass to the famous Marble Mountain and creating an arc around the city. So to develop tourism in Da Nang City in a sustainable way, researching the potential and reality of tourism development in the coast area of Danang city is very necessary, thereby making suggestions to ensure the harmonious balance of all three aspects: economy - society - environment and promote the development of tourism in Da Nang City.

Key words: Danang city; sustainable tourism; coast

1. Đặt vấn đề

Xu thế toàn cầu hoá đã và đang tạo điều kiện thuận lợi cho du lịch trên phạm vi toàn cầu phát triển nhanh, đem lại nhiều lợi ích cho các quốc gia đồng thời cũng góp phần làm trầm trọng hơn nạn ô nhiễm môi trường khiến các hệ sinh thái bị huỷ hoại. Bên cạnh đó du lịch còn là tác nhân gây mất ổn định về đời sống văn hoá, xã hội. Chính vì vậy, các nhà du lịch thế giới đang tỏ ra quan tâm nhiều đến việc nghiên cứu các tác động xấu do du lịch gây ra đối với môi trường và đề xuất một chiến lược phát triển mới đảm bảo sự phát triển bền vững của môi trường.

Từ cuối những năm 80 của thế kỷ XX, du lịch ở Việt Nam được chú ý đầu tư phát triển, góp phần quan trọng làm tăng trưởng kinh tế - xã hội của nước nhà. Thành phố Đà Nẵng với tiềm năng và khả năng phát triển du lịch đã nhanh chóng trở thành một điểm du lịch hấp dẫn không chỉ du khách trong nước mà cả du khách nước ngoài. Tuy nhiên, sự phát triển đó cũng đồng thời kéo theo nhiều tác động tiêu cực đối

với môi trường. Do đó, để đạt tới sự hài hoà giữa phát triển mạnh ngành du lịch mà không làm tổn hại đến môi trường sinh thái thì vấn đề đặt ra là phải phát triển du lịch bền vững. Việc “*Nghiên cứu phát triển du lịch ở dải bờ biển Thành phố Đà Nẵng theo hướng bền vững*” là một việc làm hết sức cần thiết nhằm tạo cơ sở cho công tác quy hoạch, sử dụng và khai thác du lịch ở dải bờ biển Thành phố Đà Nẵng một cách có hiệu quả và bền vững hơn.

2. Nội dung

2.1. Đánh giá tiềm năng dải bờ biển Thành phố Đà Nẵng

Thành phố Đà Nẵng có vị trí địa lý thuận lợi, ở vào trung độ của đất nước, nằm trên trục giao thông Bắc - Nam, là một trong những cửa ngõ quan trọng ra biển của Tây Nguyên và các nước Lào, Campuchia, Thái Lan, Myanmar thông qua Hành lang kinh tế Đông Tây. Đà Nẵng có cảng biển nước sâu và sân bay quốc tế, với nguồn tài nguyên du lịch đa dạng, cảnh quan

thiên nhiên đẹp, lại nằm ở trung điểm các di sản văn hóa thế giới, cộng với bề dày lịch sử, văn hóa, cách mạng đã tạo cho Đà Nẵng nhiều tiềm năng và điều kiện để phát triển du lịch trở thành trung tâm du lịch lớn của cả nước và khu vực Đông Nam Á.

Đặc biệt Đà Nẵng với đường bờ biển kéo dài 70km, chạy dọc từ đèo Hải Vân đến điểm danh lam thắng cảnh nổi tiếng Ngũ Hành Sơn tạo thành một đường vòng cung bao quanh thành phố. Bãi cát trắng, mịn sạch nguyên sơ, môi trường cảnh quan đẹp lại nằm gần trung tâm thành phố, giao thông đi lại thuận lợi tạo điều kiện phát triển du lịch nghỉ dưỡng biển, giải trí biển.

Đà Nẵng với nhiều bãi biển đẹp nằm rải rác từ phía Bắc đến phía Nam như Nam Ô, Xuân Thiều, Thanh Bình, Tiên Sa, bán đảo Sơn Trà, Mỹ Khê, Bắc Mỹ An, Non Nước... trong đó có nhiều bãi tắm đã được du khách quốc tế biết đến là nơi nghỉ dưỡng, thư giãn, tắm biển lý tưởng nhất khu vực Đông Nam Á. Biển Đà Nẵng đã được tạp chí Forbes (Hoa Kỳ) bình chọn là 1 trong 6 bãi biển đẹp nhất hành tinh, với những khu du lịch sinh thái Bán đảo Sơn Trà, Bà Nà - Núi Chúa, Hải Vân đệ nhất hùng quan, có nhiều địa danh du lịch tâm linh nổi tiếng cùng nhiều khu nghỉ dưỡng, resort plaza Hotel Furama, Silver Shores, Olalani, Hoàng Anh Gia Lai... rất sang trọng.

2.2. Hiện trạng khai thác du lịch ở dải bờ biển Thành phố Đà Nẵng

2.2.1. Tình hình khai thác

Tổ chức các tour tuyến, cụm du lịch và các loại hình du lịch.

Thực hiện chiến lược phát triển du lịch là ưu tiên phát triển du lịch biển theo hướng xây dựng sản phẩm du lịch đặc thù có tính cạnh tranh cao trong cả nước, thành phố đã tiến hành xây dựng 3 cụm du lịch:

- Cụm du lịch biển Non Nước – Ngũ Hành Sơn – Bắc Mỹ An (600ha, hình thành trung tâm du lịch biển đạt tiêu chuẩn quốc tế gồm nhiều khu du lịch có tính liên hoàn với quy mô lớn, đủ sức cạnh tranh trong khu vực và quốc tế).

- Cụm du lịch Mỹ Khê – Sơn Trà (190ha, hình thành khu du lịch sinh thái núi, biển mang đặc thù bán đảo Sơn Trà)

- Cụm du lịch biển Xuân Thiều - Nam Ô - Hải Vân (400ha bao quanh vịnh Đà Nẵng, kết nối thành cụm du lịch ven biển cao cấp, trong đó xây dựng Làng Vân thành khu du lịch đặc biệt dành cho người nước ngoài)

Để tạo điều kiện thuận lợi cho việc thúc đẩy phát triển 3 cụm du lịch này Đà Nẵng đã đầu tư đường du lịch dọc theo bờ biển theo tuyến Liên Chiểu - Thuận Phước - Sơn Trà - Điện Ngọc và cầu Thuận Phước.

Ngoài ra các loại hình tour tuyến cũng khá đa dạng, từ đường bộ, đường biển, đường hàng không... tạo điều kiện cho du khách có nhiều sự lựa chọn trong quyết định du lịch của mình. Các tour tuyến du lịch đường bộ điển hình như Đà Nẵng – Bảo tàng Chăm – Khu danh thắng Ngũ Hành Sơn – Làng đá mỹ nghệ Non Nước; tuyến Đà Nẵng – Cầu sông Hàn – Tiên Sa – Núi Sơn Trà – Bãi Bắc – Bãi Nam – Bãi Bụt – Bãi Mỹ Khê – Bãi Mỹ An – Furama - Ngũ Hành Sơn...

Hiện nay Đà Nẵng đang tiến hành khai thác các loại hình du lịch biển như:

- *Du lịch lặn biển*: được Chính phủ cho phép khai thác từ năm 2000 tại khu vực Đông nam bán đảo Sơn Trà; du khách tham gia tour này đa phần là du khách có chi trả cao. Hiện nay có hai đơn vị được cho phép khai thác là Công ty Du lịch Đông Á và Khách sạn Furama. Tuy nhiên do chi phí cao nên việc khai thác du lịch còn rất hạn chế.

- *Tàu cao tốc*: do Công ty 579 (Cienco 5) và Công ty Greenlines đầu tư được đưa vào hoạt động từ năm 2003 theo tuyến biển Đà Nẵng – Hội An – Cù lao Chàm, lượng khách ít nên hoạt động không thường xuyên.

- *Du lịch mô tô nước, lướt sóng, dù bay, dù kéo*: hoạt động tại khu vực ven biển Xuân Hà, Xuân Thiều, khu du lịch Biển Đông. Lượng khách tham gia các hoạt động này không nhiều.

- *Dịch vụ du thuyền đêm, ẩm thực trên biển*.

Tuy nhiên, chi phí cho các loại hình du

lịch này khá cao do vậy số lượng du khách còn hạn chế, chủ yếu là du khách có khả năng chi trả cao. Đối với loại hình du lịch lặn biển thời gian qua do chi phí cao nên lượng khách không ổn định, loại hình này hầu như không phát triển. Trong thời gian tới cần đẩy mạnh việc xúc tiến và quảng bá, một mặt bảo vệ rạn san hô ở khu vực Sơn Trà và vịnh Đà Nẵng, mặt khác phối hợp tăng cường quản lý, giảm bớt chi phí để từng bước phát triển các loại hình du lịch lặn biển.

Chúng ta thấy rằng, việc khai thác du lịch ở dải bờ biển Thành phố Đà Nẵng vẫn còn nhiều hạn chế chưa đúng với tiềm năng và vị thế của nó, các dịch vụ du lịch biển còn nghèo nàn, thiếu sức hấp dẫn.

2.2.2. Đầu tư các dự án phát triển du lịch

Để đẩy mạnh khai thác có hiệu quả tiềm năng phát triển du lịch ở dải bờ biển, Thành phố Đà Nẵng đã kêu gọi đầu tư phát triển cơ sở vật chất phục vụ du lịch, có nhiều dự án đầu tư vào du lịch có quy mô lớn đang được thực hiện. Các lĩnh vực được đầu tư mạnh nhất là khách sạn, khu vui chơi giải trí như sân golf tại các vịnh đại ven biển nhằm trực tiếp khai thác tiềm năng du lịch biển.

Hiện nay đã hoàn thành đưa vào sử dụng bãi tắm công cộng khu du lịch Ngũ Hành Sơn, khu nhà tắm nước ngọt bãi tắm Sao Biển, khu Beach Bar của Quê Việt, dự án đường nhánh khu biệt thự Suối Đá, dự án giai đoạn 1 đường lên đỉnh Sơn Trà, khu du lịch Silvershore Hoàng Đạt với 200 phòng và khách sạn Life resort với 187 phòng (5 sao), khách sạn Olalani, sân golf 18 lỗ - The Gunes tại Hòa Hải.

Đặc biệt, năm 2012 Thành phố đã đưa vào sử dụng các hạng mục công trình tại bán đảo Sơn Trà và các bãi biển như: hệ thống cấp nước khu du lịch bán đảo Sơn Trà (giai đoạn 1), cải tạo nâng cấp tuyến đường lên đỉnh Sơn Trà, khu tắm nước ngọt số 1 – bãi biển Phạm Văn Đồng, điện chiếu sáng đường nhánh Suối Đá, cấp điện vỉa hè phía đông đường Hoàng Sa đồng thời tiếp tục đẩy nhanh tiến độ các công trình như: Khu nhà tắm nước ngọt bãi Liên Chiểu, Thanh Khê, Sao Việt Non Nước, Mân Thái, Cầu cây xanh tại

bán đảo Sơn Trà...

Dự án khu công viên dịch vụ giải trí - du lịch - thể thao biển ở phía bắc khu tắm nước ngọt Sao Biển, thuộc phường Mỹ An, quận Ngũ Hành Sơn, đang được Công ty Cổ phần Quê Việt thực hiện sẽ là dự án đầu tiên khai thác các sản phẩm du lịch đặc thù của biển Đà Nẵng và đáp ứng nhu cầu giải trí về đêm của khách du lịch. Dự án với tổng vốn đầu tư 25 tỷ đồng trên diện tích quy hoạch 7.000m², ngoài khu thể thao còn quy tụ nhiều môn thể thao biển đặc sắc như: mô tô nước, dù bay, lướt sóng, thuyền buồm, lặn biển.... Dự án còn bao gồm dịch vụ về đêm như giải khát, nghe nhạc, giao lưu và khu hồ bơi, nhạc nước...

Tuy nhiên trên thực tế việc đầu tư vẫn còn nhiều hạn chế như:

- Các dự án đăng ký nhiều nhưng một số dự án chưa tiến hành khởi công xây dựng hoặc xây dựng cầm chừng và ở trạng thái chờ đợi.

- Vấn đề đầu tư du lịch nghỉ dưỡng biển hiện nay đang có xu hướng chuyển sang kinh doanh bất động sản, xây biệt thự để ở nhưng lại ít khu nghỉ biển thật sự.

- Các khu vui chơi giải trí dành cho khách du lịch quốc tế còn hạn chế về số lượng và chất lượng. Đà Nẵng chưa có nhiều khu vui chơi giải trí hiện đại như Tuần Châu của Hạ Long hoặc Vinpearl của Nha Trang.

2.2.3. Tình hình phát triển du lịch Đà Nẵng giai đoạn 2008-2012

- Nhìn chung, từ năm 2008 đến nay ngành du lịch Thành phố Đà Nẵng phục hồi sau giai đoạn trì trệ do khủng hoảng tài chính tiền tệ khu vực. Hoạt động kinh doanh ngành du lịch thành phố tăng trưởng đều qua các năm.

- Đặc biệt, trong năm 2012 ngành du lịch Thành phố Đà Nẵng đã đón tiếp và phục vụ 2.659.353 lượt khách du lịch, trong đó có 630.908 lượt khách quốc tế và 2.028.645 lượt khách nội địa. Tổng doanh thu riêng ngành du lịch ước đạt 2.478 tỷ đồng. Số liệu trên đã khẳng định sự tăng tốc trong quá trình hoạt động kinh doanh của ngành du lịch Thành phố.

Bảng 1. Lượng khách du lịch đến Đà Nẵng giai đoạn 2008-2012

Đvt: lượt người

Chỉ tiêu	2008	2009	2010	2011	2012
Tổng lượt khách	1.269.144	1.328.863	1.500.000	2.350.000	2.659.353
Khách quốc tế	353.969	313.969	350.000	500.000	630.908
Khách nội địa	915.448	1.014.694	1.150.000	1.850.000	2.028.645

(Nguồn: Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch Đà Nẵng)

Bảng 2. Doanh thu du lịch Đà Nẵng giai đoạn 2008 -2012

Chỉ tiêu	ĐVT	2008	2009	2010	2011	2012
Doanh thu DL	Tỉ đồng	874	892	1.239	1.822	2.478

(Nguồn: Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch Đà Nẵng)

Bảng 3. Dự báo lượng khách du lịch đến Đà Nẵng năm 2015

Đvt: lượt người

Chỉ tiêu	2015
Tổng lượt khách	4.000.000
Khách quốc tế	1.000.000
Khách nội địa	3.000.000

Nguồn: Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch Đà Nẵng.

Theo đó, từ nay đến năm 2015, Thành phố phát triển du lịch theo 3 hướng chính: du lịch biển, nghỉ dưỡng và du lịch sinh thái; du lịch văn hóa, lịch sử, thắng cảnh, làng quê, làng nghề; du lịch công vụ mua sắm, hội nghị hội thảo.

2.2.4. Tình hình khách du lịch tàu biển giai đoạn 2008 – 2012

Kinh doanh du lịch đường biển phát triển là ưu thế nổi bật của Thành phố. Khai thác ưu thế về cảng biển, mỗi năm Thành phố đón từ 20 đến 50 lượt tàu với bình quân trên 10 ngàn khách tàu biển.

Lượng khách đến Đà Nẵng bằng đường biển trong những năm gần đây có nhiều biến đổi, có những năm khách du lịch tăng cao, có thời kỳ giảm sút. Khách du lịch quốc tế vào Đà Nẵng bằng đường biển trong những năm qua thường chiếm từ 20 - 25% trong tổng số khách quốc tế đến Đà Nẵng. Ngoài những hãng tàu quen thuộc đến nhiều lần trong năm như Seaboun Spirit, Song of Flower, TSS The Topaz, Arion, Aston, Minerva, Silver Cloud..., các hãng tàu lớn như Star Cruises, P&O... cũng đã cập cảng với số lượng khách tham quan lớn, bình quân mỗi chuyến tàu có khoảng 300 - 400 lượt khách lên bờ đi tham quan.

Bảng 4. Lượng khách du lịch đến Đà Nẵng bằng đường biển giai đoạn 2008 – 2012

Chỉ tiêu	Đvt	2008	2009	2010	2011	2012
Khách du lịch QT	lượt khách	353.696	314.169	350.000	500.000	630.908
Số lượng tàu biển	Tàu	47	47	45	42	55
Số khách tàu biển	lượt khách	29.565	29.702	31.795	47.928	52.570
Tỷ lệ %	%	8,3	9,4	9,0	9,5	8.3

2.3. Những vấn đề đặt ra cho việc phát triển du lịch ở dải bờ biển Thành phố Đà Nẵng

Tuy Thành phố Đà Nẵng sở hữu một trong 6 bãi biển đẹp nhất hành tinh nhưng hiện nay tiềm năng du lịch biển chưa được khai thác

phù hợp để thu hút khách du lịch. Qua nghiên cứu thực tế chúng tôi nhận thấy: sức hấp dẫn của du lịch biển Đà Nẵng giảm sút do tồn tại một số nguyên nhân sau:

- Các dịch vụ vui chơi giải trí ở các khu du lịch biển còn quá nghèo nàn, đồng thời chất lượng giá cả các loại hình kinh doanh dịch vụ tại các điểm du lịch còn quá nhiều bất cập.

- Vấn đề ô nhiễm do sự thiếu ý thức của người dân, của khách du lịch và việc xử lý rác thải, nước thải từ các dịch vụ phục vụ du lịch, đặc biệt là nạn chèo kéo khách du lịch và những người lang thang bán hàng rong vẫn diễn ra ở một số khu du lịch và bãi tắm... đã gây nhiều phiền nhiễu cho du khách.

- Vào mùa du lịch, các bãi biển du lịch Đà Nẵng luôn đông khách nhưng phần lớn là người dân thành phố và khách du lịch nội địa; khách du lịch quốc tế rất ít và chỉ tập trung ở bãi biển trước khách sạn Furama.

Qua phân tích thực trạng và đối chiếu với các yêu cầu phát triển du lịch, có thể thấy một số vấn đề chính đặt ra cho việc phát triển du lịch ở dải bờ biển Thành phố Đà Nẵng theo hướng bền vững như sau:

- Hiện nay Thành phố chưa xây dựng được những sản phẩm du lịch đặc sắc, có sức hấp dẫn cao để thu hút khách du lịch quốc tế từ những thị trường trọng điểm như Nhật, Đức,...

- Vấn đề nước thải từ các cơ sở lưu trú, dịch vụ không qua xử lý đổ thẳng vào biển làm tăng mức độ ô nhiễm hữu cơ nước biển (khu Thọ Quang, Mân Thái). Nguy cơ ô nhiễm dầu do sự cố có chiều hướng gia tăng (Liên Chiểu).

- Việc khai thác các tài nguyên phục vụ du lịch còn thiếu bền vững do tình trạng chông chéo trong quản lý (chính quyền, nhà đầu tư, người dân địa phương...). Việc tham gia vào hoạt động du lịch còn hạn chế và mang tính chất tự phát, thiếu sự hướng dẫn, quản lý và tạo điều kiện từ phía ngành du lịch và chính quyền địa phương. Công tác giữ gìn, bảo tồn tài nguyên du lịch và bảo vệ môi trường còn nhiều bất cập ảnh hưởng đến sự phát triển bền vững.

2.4. Đề xuất một số giải pháp nhằm phát triển du lịch ở dải bờ biển Thành phố Đà Nẵng theo hướng bền vững

Để khai thác và sử dụng hợp lý nguồn tài nguyên du lịch ở dải bờ biển Thành phố Đà Nẵng một cách bền vững, chúng tôi đề xuất một số giải pháp chính:

- Tổ chức giáo dục, tuyên truyền để người dân nâng cao hiểu biết về tầm quan trọng của việc phát triển du lịch bền vững, bên cạnh đó cần có các quy định chặt chẽ nhằm chế tài đối với các công trình xây dựng ven biển.

- Đảm bảo sự tham gia của cộng đồng vào quá trình xây dựng quy hoạch phát triển du lịch. Tạo điều kiện nhiều hơn nữa để cộng đồng tham gia trong việc xây dựng kế hoạch, tham gia thực hiện, giám sát và đánh giá kết quả của các chương trình phát triển du lịch tại địa phương. Muốn vậy, cơ quan quản lý và các công ty du lịch cần phối hợp, đề xuất và thực hiện các đề án phát triển du lịch có sự tham gia của cộng đồng (như mô hình cùng tham gia sản xuất và ở nhà dân của Thành phố Hội An).

- Thực hiện các cuộc điều tra nhằm lấy ý kiến cộng đồng trong việc hoạch định chính sách phát triển du lịch và các vấn đề liên quan đến phát triển du lịch tại địa phương.

- Cần có biện pháp xử lý những hành vi quấy nhiễu, chèo kéo khách du lịch, xây dựng môi trường du lịch lành mạnh. Cần đầu tư các phương tiện hỗ trợ trong việc thu gom xử lý rác thải, các biển báo tại các điểm du lịch, cung cấp các nội dung thông tin quảng bá về điểm đến Đà Nẵng.

- Đẩy mạnh và phát triển các tuyến du lịch bằng đường biển đến Đà Nẵng; nâng cấp Cảng Tiên Sa thành cảng hàng hóa kết hợp du lịch, xây dựng khu bán hàng lưu niệm, ẩm thực phục vụ khách tàu biển tại Cảng cho văn minh, sạch đẹp. Trước mắt, có thể kết hợp với Sở GTVT tổ chức một tuyến canô vận chuyển hành khách kết hợp du khách trên tuyến sông Hàn từ cầu Đồ ra cảng Tiên Sa để cho du khách có thể nhìn ngắm thành phố từ sông và biển. Vấn đề này rất dễ thực thi.

Ngoài ra, không chỉ triển khai xây dựng sản phẩm du lịch, ý tưởng xây dựng nền du lịch xanh được khách sạn, đơn vị vận chuyển, kinh doanh lữ hành áp dụng bằng các biện pháp như: xử lý nước thải tránh gây ô nhiễm, thu gom triệt để rác thải, giảm tiếng ồn, hạn chế sử dụng túi ni-lông, trồng cây xanh, hướng dẫn khách du lịch tham gia bảo vệ môi trường... nhằm xây dựng hình ảnh về ngành du lịch thân thiện với môi trường.

3. Kết luận

Trong những năm qua, ngành du lịch Đà Nẵng đặc biệt là du lịch biển không ngừng phát triển, vươn lên khẳng định vị trí của mình trong lòng du khách trong nước và quốc tế. Tuy nhiên, sự phát triển đó vẫn chưa tương xứng và chưa khai thác hết thế mạnh vốn có của mình. Vì vậy, việc nghiên cứu phát triển du lịch ở dải bờ biển Thành phố Đà Nẵng theo hướng bền vững không những có ý nghĩa quan trọng đối với phát triển du lịch Thành phố Đà Nẵng, mà còn từng bước góp phần vào chiến lược phát triển du lịch bền vững của cả nước.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Nguyễn Đình Hoà, Vũ Văn Hiếu (2001), *Du lịch bền vững*, NXB ĐHQG Hà Nội.
- [2] Sở Văn hóa Thể thao và Du lịch thành phố Đà Nẵng (2010), *Quy hoạch phát triển ngành Văn hóa, Thể thao, Du lịch thành phố Đà Nẵng đến năm 2020*, Đà Nẵng.
- [3] Phạm Trung Lương (2002), *Cơ sở khoa học và giải pháp phát triển du lịch bền vững ở Việt Nam*
- [4] Ủy ban Nhân dân thành phố Đà Nẵng (2010), *Báo cáo phục vụ họp ban chỉ đạo du lịch lần thứ nhất – năm 2010*, Đà Nẵng.
- [5] Sở Văn hóa Thể thao và Du lịch thành phố Đà Nẵng (2010), *Báo cáo về việc xử lý một số vấn đề cấp bách tại các bãi biển thành phố Đà Nẵng*, Đà Nẵng.